

De Koerier

van

Brabants Heem

Voor het eerst in de geschiedenis van Brabants Heem is een heemkundelid onderscheiden omdat zij 70 jaar lid van haar vereniging is. Die eer viel te beurt aan mevrouw A. Driessen-Sterke. Zij werd zeventig jaar geleden lid van de heemkundige studiekring De Acht Zaligheden. Brabants Heembestuurslid Ad Jacobs zette haar daarom in het zonnetje. Hij had een verrassing voor de jubilaris, een speciaal voor dit unieke jubileum ontworpen schaal.

Brabants Heem

Van vrijwilligers, Voor vrijwilligers

Geachte lezer,

Het is een vraag die bij veel heemkundekringen wordt gesteld: hoe kunnen we zorgen, dat de jonge(re) generatie actief betrokken raakt bij het werk van de kringen? Er zijn binnen de kringen die bij Brabants Heem zijn aangesloten al voorbeelden te zien hoe speciale activiteiten leiden tot aanwas van jonge leden. De Raad van Aangeslotenen had het er in zijn laatste bijeenkomst over, met name over educatie en betrokkenheid van het onderwijs. Op een vernieuwende wijze waren meer dan 65 heemkundigen – inderdaad, het grijs overheerste – een middag met elkaar in de weer om informatie op te doen, elkaar te inspireren en om na afloop met concrete aanbevelingen naar huis te gaan. Een bijeenkomst met een dubbel doel, namelijk de belangstelling voor de Raad van Aangeslotenen stimuleren én een specifiek onderwerp uitdiepen. U leest erover in deze uitgave van De Koerier, met een verwijzing naar de website van Brabants Heem voor nog veel meer informatie.

Veel aandacht in deze uitgave voor jubilea van kringen, waarbij voor het eerst in de geschiedenis van Brabants Heem een 70-jarige jubilaris werd gehuldigd. En natuurlijk aandacht voor tal van activiteiten van kringen in de hele provincie. Aparte vermelding verdienen de vele publicaties en boeken die verschijnen. Waardevolle uitgaven, die bijdragen aan het verspreiden van de kennis over alles wat met heem te maken heeft.

Reacties op deze uitgave zijn van harte welkom. De volgende uitgave komt in juni 2017 uit, de kopij kunt U inzenden tot 5 juni 2017.

Zeeland, maart 2017
Tjeu van Ras
tjeuvanras@ziggo.nl

Raad van Aangeslotenen, een middag vol nieuwe ideeën

Een nieuwe opzet voor de Raad van Aangeslotenen had als voornaamste doel om leden van de aangesloten heemkundekringen meer bij Brabants Heem te betrekken. Brabants Heem staat ten dienste van die kringen en dan is het belangrijk te weten wat de wensen zijn en hoe Brabants Heem daar een rol in kan spelen.

door Tjeu van Ras

De eerste bijeenkomst in de nieuwe opzet was eind november in De Schakel in Gilze. Thema voor deze middag was heemkunde en onderwijs/educatie. Onder professionele leiding is een scala aan mogelijkheden aan de orde gekomen. De deelnemers werden op verrassende

wijze betrokken bij de discussie en de gesprekken. Het leverde een rijke oogst aan ideeën en informatie op. Op deze middag hebben meer dan 60 leden van de kringen die bij Brabants Heem zijn aangesloten op een originele wijze met elkaar van gedachten gewisseld. Er zijn voorbeelden getoond van hoe je mooie onderwijsprojecten kunt opzetten, er zijn veel manieren besproken hoe je het beste contacten kunt opbouwen in het onderwijs en wat je daarbij allemaal kunt doen. Tel daarbij de aanbevelingen voor wat je nou juist niet moet doen en dan kan iedere kring er haar voordeel mee doen.

Christa van der Aa van adviesbureau Benggg heeft de bijeenkomst in grafische vorm samengevat. Het grafische verslag bestaat uit twee delen. Op de Infographic Raad van Aangeslotenendag staat een korte samenvatting. In het Verslag Raad van Aangeslotenen is een overzicht te lezen van wat er die dag allemaal is besproken.

Beide verslagen – inclusief informatieve filmpjes – zijn te lezen op de website van Brabants Heem: www.brabantsheem.nl Daar staat tevens vermeld hoe de bestanden te openen en te gebruiken, klik op op de link met die naam en het bestand wordt geopend. Door vervolgens op illustraties in dat bestand te klikken worden korte filmpjes geopend op internet.

De eerstvolgende Raad van Aangeslotenen is op 20 april in Oirschot.

Beleidsplan 2017 van Brabants Heem

“De basistaak van de Stichting Brabants Heem is informatievoorziening aan en ondersteuning en vertegenwoordiging van de bij Brabants Heem aangesloten heemkundekringen.”

Het is de eerste zin uit het beleidsplan 2017 van de stichting Brabants Heem dat tijdens de bijeenkomst van de Raad van Aangeslotenen in november jl. is gepresenteerd. Per 1 januari is het beleidsplan definitief geworden. Het is een omvangrijk plan, waarin Brabants Heem zich vastlegt op haar taken, haar verbindingen en de ambities die er leven.

Gedeputeerde Staten van Noord-Brabant – de belangrijkste subsidieverlener van de stichting duidt Brabants Heem aan als “onderdeel zijnde van de basisinfrastructuur erfgoed door informatievoorziening, ondersteuning en vertegenwoordiging van de Brabantse heemkundekringen”. Uit dien hoofde verwacht de provincie van Brabants Heem dat er overleg is met Erfgoed Brabant, Monumentenhuis Brabant en Monumentenwacht Noord-Brabant met als doel te komen tot samenhangende inhoud, communicatie, ontsluiting en scholingsaanbod inzake de 4 verhalen van Brabant. In het beleidsplan spreekt Brabants Heem uit hoe deze doelstellingen en andere doelstellingen dit jaar aandacht zullen krijgen.

Het beleidsplan voor dit jaar, alsmede de begroting zijn te lezen op de website van Brabants Heem: www.brabantsheem.nl.

Dertien kringen werken mee aan begeleidingstraject

Al eerder berichtte De Koerier over het begeleidingstraject van heemkundekringen door Erfgoed Brabant en Brabants Heem. Het project 'loopt' in dertien kringen.

door Jos Swanenberg

In dit project werken Brabants Heem en Erfgoed Brabant samen met dertien heemkundekringen aan de versterking en de uitstraling van de waarde van een heemkundekring voor de gemeenschap en de gemeente.

Voorloper in het begeleidingstraject is heemkundekring Schaijk & Reek. Erfgoed Brabant heeft in oktober en november enkele trainingen in Schaijk verzorgd voor een kerngroep van ongeveer 20 leden. Daarin werd gekeken naar doelstellingen en doelgroepen,

de kansen en de uitdagingen van de kring, en volop gebrainstormd over plannen voor de toekomst. In maart worden weer enkele trainingen georganiseerd. U kunt films en trainingsmateriaal bekijken op de website <http://www.erfgoedbrabant.nl/projecten/begeleidingstraject-voor-heemkundekringen>. Daarnaast zijn de dertien deelnemende kringen uitgenodigd op de eerste netwerkbijeenkomst in november, ook in Schaijk. Ook hierover kunt u binnenkort een film en bijbehorende tekst op hierboven genoemde website nakijken. Het is de bedoeling om dit netwerk regelmatig bijeen te roepen om elkaar te informeren en van elkaar te leren. In maart vindt de tweede bijeenkomst plaats in Tilburg.

In het trainingsproject komen vragen en problemen van heemkundekringen (en andere erfgoedverenigingen) aan de orde. De aanleiding hiervoor is dat het bestuur van Brabants Heem en medewerkers van Erfgoed Brabant constateerden dat bij veel van deze verenigingen vergelijkbare praktische problemen spelen, zoals een teruglopend ledenbestand, moeilijk in te vullen bestuursfuncties, conflicten over huisvesting en gemeentelijke subsidies etc. Zij pikten deze signalen o.a. op tijdens de regiovergaderingen van Brabants Heem, die de laatste jaren telkens bijgewoond werden door medewerkers van Erfgoed Brabant.

Kringen die belangstelling hebben om alsnog aan te haken bij het begeleidingstraject kunnen zich via e-mail aanmelden: josswanenberg@erfgoedbrabant.nl

Een van de bijeenkomsten in Schaijk

Kerkenproject en Torendag van Peelland

In het Peelland werken heemkundekringen samen met andere instanties voor een jaarlijkse Torendag. Ooit is het begonnen op initiatief van de Stichting Archeologisch Samenwerkingsverband om een aantal middeleeuwse kerken onder de aandacht te brengen. Op 21 mei is er weer een Torendag. De organisatie ziet graag dat elders heemkundekringen zich daar ook voor gaan inspannen.

De Stichting Archeologisch Samenwerkingsverband (SAS) nam in 2009 het initiatief om een aantal middeleeuwse kerken in Peelland meer onder de aandacht te brengen. Het doel was het versterken van de regionale identiteit door het zichtbaar en beleefbaar maken van de middeleeuwse unieke kerklocaties tussen Helmond en Eindhoven met hun bijzondere ontstaansgeschiedenis. Ook het uitdragen van informatie over de kerklocaties in Peelland met hun gemeenschappelijke historie, onderlinge samenhang en individuele eigenheid was en is belangrijk. Omdat middeleeuwse kerklocaties een bijzondere geschiedenis hebben, maar deze historie nog maar bij weinig mensen bekend is, vonden de stichting het nodig dat hier aandacht voor kwam. Veel van die kerken zijn inmiddels verdwenen, maar de plaats waar ze stonden wordt nog vaak gemarkeerd door bijvoorbeeld een losstaande kerktoren, zoals in Stiphout, Nederwetten en Beek en Donk, of een restant van een kerkhof zoals in Nuenen en Aarle. Soms is er nog een complete kerk, zoals in Mierlo en Gerwen, maar soms is er ook helemaal niets meer zichtbaar van die oude kerklocatie (Lieshout, Rixtel).

De kerk van Gerwen

Er is een fietsroute langs deze kerken samengesteld, er is een website (www.kerkenindepeel.nl) en in 2012 werd de eerste Torendag georganiseerd en geopend rond de toren van Stiphout. De Torendag werd een jaarlijks terugkerend element. In 2013 werden de fundamenten van de oude toren van Nuenen zichtbaar gemaakt en werd de begraafplaats opgeschoond en toegankelijk gemaakt.

In 2014 vond de opening van de Torendag plaats bij de gerestaureerde Oude Toren van Beek en Donk.

Filmpjes

In 2013 werd op initiatief van de SAS samen met de heemkundekringen en de Priesterbroederschap St. Pius X een volgende fase van het project gestart, waarbij de kerklocaties vooral visueel werden verbeeld. Naast een algemeen inleidend filmpje over middeleeuwse kerklocaties zijn er filmpjes gemaakt van elke kerklocatie afzonderlijk. Alle filmpjes zijn op een DVD beschikbaar, maar ook toegankelijk via You Tube (zie <https://youtu.be/rLIsfYaaSYY>). Van een aantal verdwenen kerken werd een driedimensionale reconstructie gemaakt. Ook zijn voor alle locaties oprolbanners gemaakt met informatie over de historie. Middelen die op de Torendag worden ingezet.

De SAS verzorgt de coördinatie van de Torendagen. Tijdens de Torendag organiseren betrokken heemkundekringen op de verschillende locaties activiteiten, presentaties of rondleidingen. Een aantal kerktorens kan dan worden beklommen. Het aantal betrokken kerklocaties en betrokken heemkundekringen groeit inmiddels. Het werkgebied is inmiddels uitgebreid en andere kerklocaties kunnen aansluiten bij de Torendag. Son en Breugel sloten in 2015 aan. En sinds 2016 is ook de meer recente kerk van Mariahout betrokken. In 2017 komen daar nog bij de kerken van Eerschot (St. Oedenrode) en Bakel. Het Kerkenproject en de Torendagen groeien nog steeds. Andere kerklocaties kunnen ook aansluiten.

Torendag 2017

De informatie over de deelnemende kerken, kerklocaties en kerktorens is te vinden op www.kerkenindepeel.nl. De voorbereiding van de Torendag in 2017 op zondag 21 mei is in volle gang. Tegen die tijd worden op de website alle activiteiten op alle deelnemende locaties beschreven en er wordt aandacht gevraagd in de media.

Jaarlijks zijn er een aantal bijeenkomsten met mensen van alle deelnemende locatie. We evalueren elk jaar en stimuleren elkaar tot nieuwe activiteiten. Om de jaarlijkse Torendag nog meer betekenis te geven doen we een oproep aan heemkundekringen of werkgroepen, om op de Torendag rond hun kerk, kerktoren of voormalige kerklocatie activiteiten te organiseren. Geïnteresseerden willen we graag verder informeren. Neem daarvoor contact met ons op.

Voor nadere informatie over het project:
Jan Timmers (jantimmerscultuurhistorie@gmail.com) en Ria Berkvens (ria.berkvens@kpnmail.nl)

Bijzonder beeld uit een bijzondere collectie

Een beeld uit hout gesneden uit 1847 van Frans van der Wijst uit Uden was een van de pronkstukken van de kersttentoonstelling van heemkundekring Zeeland. Zomaar opgedoken uit een particuliere verzameling. Er waren meer onbekende 'schatten', jarenlang opgeborgen in kussenslopen.

Door Tjeu van Ras

Het beeld van Frans van der Wijst was een van de pronkstukken van de kersttentoonstelling in heemhuis De Hoge Raam in Zeeland. Titel van de tentoonstelling was Het Rijke Roomse leven. Alles wat met dat leven te maken had was er te zien. Een tot dan onbekende particuliere collectie van de familie Huysmans maakt de tentoonstelling bijzonder. Een collectie die na het overlijden van Maria Huysmans-van der Burgt in mei vorig jaar door haar zoon Marco Huysmans werd aangetroffen in een kast.

Kussenslopen

8

Het beeld van Frans van der Wijst was niet het enige dat zoon Marco aantrof. Het echtpaar Huysmans – vader Charles was in de jaren '70 van de vorige eeuw lid van het kerkbestuur – bleek meer in bezit te hebben. Voornamelijk oude boeken en documenten van de Zeelandse Jacobusparochie. Meest bijzonder was dat ze waren opgeborgen in drie kussenslopen. *'heel oude geschriften'* stond er op geschreven in het rood. En in het zwart: *'werden in 1976 na 't overlijden van Past. Tartwijk en het weggaan van past. v. Oers gered van de brandstapel. Pa zat toen in 't kerkbestuur'*. Vader Huysmans bleek de waardevolle oude boeken en documenten letterlijk van de brandstapel te hebben gered. In 1976 zat Zeeland zonder pastoor en de toenmalige pastoorsmeid wilde waarschijnlijk opruiming houden. Totdat vader Huysmans daar op werd geattendeerd. Hij en zijn vrouw hebben alles zorgvuldig bewaard.

Het echtpaar Huysmans bleek nog over andere 'schatten' te beschikken. Het had goede contacten met de clerus. Een van hen, pater Martien van der Ven liet hen wat persoonlijke spullen na. En daartoe behoorde het bijzondere beeld van Frans van der Wijst. In een enveloppe bij het beeld had het echtpaar gemeld waar het vandaan komt. Het beeld was in bezit van pastoor Johannes van der Ven, geboren in Zeeland en tot 1949 pastoor in Olland (bij Sint-Oedenrode). Het beeld kwam via hem in bezit van zijn neef Martien, die als missionaris heeft gewerkt in Brazilië.

Het beeld, in hout gesneden, met Christus aan het kruis en met Maria en Johan-

nes de Evangelist is slechts 30 centimeter hoog. Frans van der Wijst sneed het toen hij schapen aan het hoeden was. Hij was een boerenzoon, op 27 april 1829 geboren in Volkel. Later verhuisde het gezin Van der Wijst naar buurtschap De Rakt in Uden. Een goede boer kon hij volgens zijn ouders niet worden, ze lieten hem schapen hoeden. Om de eentonigheid van zijn werk te verdrijven sneed hij met zijn zakmes allerlei voorwerpen uit palmhout. De heemkundekring Uden heeft in publicaties, die onder de naam Sprokkelingen verschijnen uitvoerig over de beeldhouwer geschreven. Frans van der Wijst viel op met zijn kunstwerkjes, de plaatselijke kapelaan stuurde een door Van der Wijst uit hout gesneden rijksdaalder naar koning Willem III. De koning was onder de indruk en liet Frans op het Atheneum van Beeldende Kunsten in Antwerpen plaatsen. Frans studeerde, woonde en werkte met succes van 1849 tot 1855 in Antwerpen. Daarna werkte hij in grote ateliers in Leuven en Brussel

en maakte studiereizen naar Parijs en Londen. Hij keerde daarna terug naar Uden. Rijk is hij niet met zijn beeldhouwwerk geworden. Vermoedelijk heeft hij er niet genoeg van kunnen verkopen om er van te kunnen leven. Toen hij oud werd moest hij zelfs aankloppen bij het Armbestuur. Hij kreeg een plaatsje in het St. Jansgesticht in Uden en overleed daar 6 januari 1916.

Bronnen: artikelen uit Sprokkelingen 7 en 8 van heemkundekring Uden, geschreven door G. Versteegde en kruisheer H. IJzermans

Jan uten Houte wint regionale heemkwis

Omdat heemkundekring De Honderd Hoeven in 2015 de regionale heemkwis West-Brabant had gewonnen mocht zij, traditiegetrouw, de kwis van 2016 organiseren. Deze kwis vond plaats op vrijdagavond 18 november 2016 in het voormalige seminarie van het bisdom Breda, Bovendonk in Hoeven.

Heemkundigen kunnen zich geen geschiktere locatie wensen om hun jaarlijkse kwis te organiseren. Een prachtig neogotisch gebouw (1903-1907) van de hand van Pierre Cuypers en zijn zoon Joseph Cuypers, die de kapel (1923) van het seminarie ontwierp. In deze kapel kwamen maar liefst negentien teams van even zovele heemkundekringen uit de regio West-Brabant bij elkaar. Na ontvangst door voorzitter Jos Vermunt met een kopje koffie/thee en een stukje Bovendonkkoek kon de spreekstalmeester Wim de Rijck van heemkundekring De Honderd Hoeven starten met de vragenreeksen.

Theorierondes

Het organiserende team van De Honderd Hoeven had acht theorierondes met daarin steeds tien vragen samengesteld. Deze tien vragen gingen voornamelijk over West-Brabantse geschiedenis. Die West-Brabantse thema's waren: industriële families, vestingen, infrastructuur, kloosterordes, bomen uit deze streek, oude gebruiksvoorwerpen, toegepaste bouwstijlen, algemene West-Brabantse geschiedenis en jeugdboeken. Daarnaast was er ook nog een paardensprong en vijf doe-vragen op te lossen.

Met het doel om voor de wat minder getalenteerde teams de kans op de overwinning te vergroten, en daarmee de organisatie van de heemkwis in 2017 binnen te halen, was als extra het 'Sint-en-Piet-spel' toegevoegd. Dit hield in dat ieder team een 'Sint' (een pluspunt) en een 'Piet' (een minpunt) mocht geven aan een ander team. Zo konden de sterke teams wat worden afgeremd en minder sterke teams aan pluspunten worden geholpen. Deze punten moesten wel vóór de start van de kwis worden ingeleverd bij de jury.

Het werd een sportieve strijd waarbij de deelnemende teams elkaar niet veel toegaven. De vragen werden als behoorlijk pittig omschreven. De uiteindelijke winnaar wist van de 120 te behalen punten er 78 te scoren. Na telling van alle theorie- en doe-vragen eindigden drie heemkundekringen op de eerste plaats. Te weten 'Jan uten Houte' uit Etten-Leur, 'De Heerlijkheid Nispen' uit Nispen en 'De Vierschaer' uit Wouw. Zij haalden allen 78 punten. De laatste plaats met 50 punten werd bezet door heemkundekring 'Den Lande van Zegge' uit Zegge. Het 'Sint-en-Piet-spel' gooide behoorlijk veel roet in het eten van 'De

De winnaars van de jaarlijkse heemkwis West Brabant

Vierschaer' uit Wouw. Zij kregen maar liefst twaalf 'Pieten', toegeschoven en slechts één 'Sint. Vermoedelijk ingegeven door het feit dat 'De Vierschaer' de kwis al tien keer had gewonnen en dus topfavoriet was. Zij zakte daardoor naar de tiende plaats. 'De Heerlijkheid Nispen' kreeg één 'Piet' en 'Jan uten Houte' kreeg één 'Sint'. Hierdoor was 'Jan uten Houte' de uiteindelijke winnaar en mag zij de kwis dus volgend jaar organiseren. 'De Heerlijkheid Nispen' werd tweede en 'Engelbrecht van Nassau' uit Breda schoof door van de vierde naar de derde plaats.

De volledige uitslag met foto's van de kwis is te vinden op www.honderdhoeven.nl.

Presentatie heemkundekringen gemeente Mill en Sint-Hubert

Op zondag 2 april vindt er een grote presentatie plaats van de 4 Heemkundekringen uit de Gemeente Mill en de afdeling stamboomcafé van het Senioren Hobby Centrum Mill en Sint Hubert. Dit alles onder de titel "Mensen en hun eigen geschiedenis". De presentatie is van 11.00 tot 17.00 uur in Myllesweerd in het centrum van Mill.

De heemkundekringen zijn Stichting Myllesheem uit Mill, Heemkundekring "Felix Walter" uit Langenboom, Heemkundekring Amansheem uit Wilbertoord en Stichting Sint Huijbert uit Sint Hubert.

Er is grote belangstelling voor stamboomonderzoek. Veel mensen vragen zich af: wie zijn mijn voorouders, waar kwamen ze vandaan? Als ze dit uitgezocht hebben gaan ze zich verdiepen in hun omgeving, dan willen ze weten hoe ze hebben gewoond en gewerkt; wat hebben ze allemaal meegemaakt? Was er armoede, oorlog, enz. En over al deze onderwerpen hebben de Heemkundekringen veel materialen verzameld. Deze gezamenlijke dag wordt dus georganiseerd om de inwoners van de gemeente op de hoogte te brengen van wat stamboomonderzoek en heemkunde allemaal te bieden hebben. Belangstellenden van buiten de gemeente zijn uiteraard ook van harte welkom.

Informatie

Wat kunnen bezoekers deze dag allemaal verwachten?

= Informatie over stamboomonderzoek door de afdeling Stamboomcafé van het Senioren Hobby Centrum. Zij geven cursussen voor beginners en gevorderden. Zij kunnen antwoorden geven op: hoe begin ik, wat kan ik allemaal vinden en waar moet ik zoeken? Hoe kan ik zelf een boek samenstellen?

= Informatie van de Nederlandse Genealogische Vereniging, afdeling Land van Cuijk en Ravenstein. Zij geven advies over stamboomonderzoek. Elke maand verzorgen ze een lezing over een onderwerp dat interessant is bij het zoeken naar voorouders. Belangrijk is ook dat leden en niet-leden vrijwillig gegevens met elkaar uitwisselen. In het Land van Cuijk komen veel mensen bij dezelfde voorouders uit.

= Verzamelingen van de heemkundekringen. Zij laten een gedeelte zien van de bidprentjesverzamelingen, boeken, landkaarten, foto's, enz. enz. Eerder uitgebrachte boeken kunnen gekocht worden. Sommigen zijn helaas uitverkocht.

= Er is informatie ter inzage over kadastertekeningen met huizen en bewoners van Mill en Wilbertoord.

= Er worden lezingen gegeven door Mariet Bruggeman van het Brabants Historisch Informatie Centrum (BHIC), door Pia Kroonenburgh van de Brabant Collectie van Tilburg, door Cor Verberk over bidprentjes en door Harrie Hendriks over Wilbertoord.

Trouwfoto van Johanna van Kuppeveld met Petrus van Kessel op 29-10-1917 te Langenboom. Het is het 2e huwelijk van Johanna. Op de foto met de kinderen uit haar 1e huwelijk met Jan Franken.

Hebben de Heemkundekringen nog wensen?

Jazeker. (Oude) familiefoto's zijn zeer welkom. Deze kunnen meteen gescand worden en kunt u dus meteen weer mee naar huis nemen. Gescande foto's kunnen op een usb-stick aangeleverd worden; deze kunnen dan rechtstreeks overgenomen worden. Ook andere documenten en verhalen willen we graag in ontvangst nemen. Als u denkt dat u iets interessants heeft, breng het dan mee.

Een ander belangrijk punt is dat iedere vereniging en/of stichting graag nieuwe leden ziet komen. Belangstellenden kunnen zich die dag ook aanmelden. Wanneer en waar wordt die dag gehouden?

De presentatie vindt plaats op zondag 2 april van 11.00-17.00 uur in Myllesweerd in de grote zaal. In een kleine zaal worden de lezingen gegeven. De toegang is gratis. Een vrije gift wordt op prijs gesteld.

In memoriam Frank van der Maden

Op univers.nl de website van de universiteit Tilburg werd hij omschreven als 'de man die alles wist van Brabants historisch beeldmateriaal'. Op 67-jarige leeftijd is op 20 december 2016 overleden Frank van der Maden.

door Tjeu van Ras

Frank van der Maden studeerde geschiedenis in Nijmegen en werkte korte tijd als geschiedenisleraar. Na zijn studie Filmkunde in Amsterdam werkte hij in de museumwereld (Nederlands Openluchtmuseum in Arnhem en het Nederlands Filmmuseum te Amsterdam) en uiteindelijk in de archiefwereld (Film- en Beeldband Archief van de NOB te Hilversum en het Rijksarchief in Flevoland in Lelystad). Sinds 1996 was hij werkzaam bij

de Brabant-Collectie (Universiteit van Tilburg), eerst als coördinator Brabants Film Archief en later als coördinator Beeld en Geluid. In die hoedanigheid zette hij zich in voor het duurzaam behoud en de publieke toegankelijkheid van historische beeld- en geluidscollecties die betrekking hebben op Noord-Brabant, zoals (foto's, films, video's en geluidsregistraties).

Met het project Kijk... Coppens (2008-2010) en de acquisitie van uiteenlopende Brabantse fotografencollecties gaf hij een flinke zet aan de collectie historische fotografie. Voor Omroep Brabant zocht hij mooie historische films op voor het programma Cinema Brabantia. Later kwam hij vaak in beeld als hij weer een film ontdekt had, zoals de film over de watersnood bij Cuijk. Hij zocht over de gehele wereld naar films en had een fijne neus voor waar de films zich ophielden.

In zijn geboorteplaats Zeelst was Frank van der Maden actief als voorzitter van heemkundekring Zeelst Schrijft Geschiedenis. Hij was nauw betrokken bij de totstandkoming van vele boeken over de geschiedenis van Zeelst. Heel bijzonder was de tweedelige uitgave over het leven en werk van het Zeelster schoolhoofd Jacques Cuijpers dat hij heeft uitgebracht.

*Frank van der Maden
1948-2016*

Lezing over carnaval in West-Brabant

Journalist en verslaggever Frank Timmers van BNDeStem heeft een presentatie samengesteld van het carnavalsfeest in het algemeen en de viering van het feest in West-Brabant in het bijzonder.

Die lezing wil hij graag delen met heemkundekringen en historische verenigingen in Brabant. In de lezing gaat hij in op de historie van het feest dat al ver voor onze jaartelling werd gevierd, terwijl in de middeleeuwen sprake was van de 'blauwe schuit'. Natuurlijk komen de figuren van prins en nar, grootste boer en adjudant aan de orde. Daarbij zal Frank zijn lezing aanpassen aan de plaats waar hij zijn verhaal mag vertellen. „Want in Steenberghe is bijvoorbeeld sprake van Jan Oorlog, maar in Wouwse Plantage wordt gesproken over een 'sjampetter' en in Etten-Leur van de Pliessie”, geeft Frank Timmers aan.

De Raad van Elf, het gebruik van een motto en een stuk historie van de plaatselijke carnavalsvereniging worden ingepast.

Natuurlijk wordt er gebruik gemaakt van veel afbeeldingen en foto's om het verhaal te ondersteunen. Al die onderdelen worden belicht tijdens de lezing. Die is zowel geschikt om voor het carnavalsfeest te beluisteren, maar eigenlijk kan dat het hele jaar door. In Standdaarbuiten hebben belangstellenden al kunnen genieten van de lezing en daar werd hij met enthousiasme ontvangen.

Verenigingen of stichtingen die interesse hebben kunnen contact opnemen met Frank Timmers op telefoonnummer 06 1096 9667 of via de mail F.Timmers@bndestem.nl.

Website en Facebook

De website van Brabants Heem – www.brabantsheem.nl – en Facebook bieden de mogelijkheid om de aandacht te vestigen op evenementen, tentoonstellingen, boekpresentaties en andere activiteiten van bij Brabants Heem aangesloten heemkundekringen. Ook bijzondere gebeurtenissen als jubilea, onderscheidingen e.d. verdienen een plaats op de site.

De site is vernieuwd en Brabants Heem heeft een eigen Facebook-account, bijzondere mogelijkheden om interactief ervaringen uit te wisselen, onderwerpen aan te kaarten of te reageren op gebeurtenissen.

Aan alle heemkundekringen de oproep om mee te helpen de site mee vorm te geven.

Website Brabants Heem: www.brabantsheem.nl

Facebook Brabants Heem: www.facebook.com/brabantsheem

**Stuur uw bijdragen met bijzonderheden over
een of meer activiteiten naar:
tjeuvanras@ziggo.nl**

HOME BRABANTS HEEM SUBSIDIES KRINGEN CONTACT

Welkom bij Brabants Heem

De stichting Brabants Heem over momenteel 123 Brabantse heemkundekringen met meer dan 33.000 leden. Het bestuur van Brabants Heem en alle aangesloten kringbesturen werken samen voor 100% vrijwilligersorganisatie. Het bestuur met enthousiasme en aandacht aan het vrijwilligerswerk. » Meer over Brabants Heem

Nieuws op trefwoensdag

Archeologie Archieven
Boeken en tijdschriften Brabant

Digitale collectie van de Provinciale Bibliotheek

Erfgoed Erfgoed Academie

Herengedichten Herengedichten

Herengedichten Herengedichten

Herengedichten Herengedichten

Zilveren schaal voor 'platina' lid Acht Zaligheden

De viering van het 70-jarig bestaan van heemkundekring De Acht Zaligheden in Eersel kreeg al meteen aan het begin van het jubileumjaar een extra feestelijk tintje door de huldiging van een aantal jubilarissen. Onder hen mevrouw Driessen-Sterke die vanaf de oprichting lid is geweest.

door René Hermans

Als je zeventig jaar bestaat moet je daar de nodige aandacht aan besteden. Heemkundige Studiekring De Acht Zaligheden uit Eersel gaat dat ook doen. „Maar voor grote feesten hebben we geen geld. We hebben 130 leden en krijgen geen gemeentelijke subsidie. Daarom hebben we slecht twee activiteiten op stapel staan”, zegt voorzitter Frans Teunis.

Tijdens de jaarvergadering werd er geen aandacht besteed aan het jubileum van de vereniging, maar er was speciale aandacht voor mevrouw A. Driessen-Sterke. Zij werd zeventig jaar geleden lid en Brabants Heembestuur lid Ad Jacobs zette haar daarom in het zonnetje. “Dit komt men niet dikwijls tegen.

Ad Jacobs reikt de jubileumschaal uit. (foto hsk De Acht Zaligheden)

Ik zelf heb het nog nooit meegemaakt. Prachtig toch zo'n platina-jubileum." Ad Jacobs had een verassing voor de jubilaris. "Zolang bij dezelfde vereniging blijven is niet velen gegeven maar hier is het wel het geval. Mevrouw Driessen-Sterke voor u is deze jubileumschaal ontworpen. U bent de eerste die binnen Brabants Heem zoveel jaar lid is van een vereniging", besloot Ad Jacobs zijn woordje.

De jubilaris is de dochter van het vroegere hoofd van de school in Hapert en binnen de kring beslist geen onbekende. Omdat Brabants Heem nog geen bijzondere onderscheiding heeft voor zeventigjarige leden werd een zilveren schaal met het logo van Brabants Heem en een speciale inscriptie ontworpen. De bedoeling was dat ook mevrouw A. Spaapen-Buiting, Ad Tilborghs en Frans Theuws gehuldigd zouden worden, maar wegens ziekte waren deze leden afwezig, zodat zij op een later tijdstip hun jubileumspelden ontvangen.

Feestprogramma

Er wordt dit jaar geen groot feest gehouden in Eersel, maar de kring heeft wel twee jubileumprojecten op het programma staan. Eersel had in het verleden een kasteel of burcht. De juiste plaats is niet bekend, maar er is wel een vermoeden waar het pand gestaan heeft. Samen met de Archeologie Vereniging Kempen Peelland wil heemkundige studiekering De Acht Zaligheden met grondradar proberen om de fundamenten te traceren en in beeld te brengen in het kader van het jubileumjaar.

Een tweede jubileumproject is een activiteit met klassenfoto's uit de periode 1945 tot nu. „We hebben veel foto's waar we niet alle personen van kennen. De komende tijd plaatsen we elke veertien dagen een foto in de lokale krant en roepen lezers op om te reageren. Op die manier hopen we het plaatje compleet te krijgen”, zegt Frans Teunis.

In het maartnummer van het tijdschrift 'In Brabant' verschijnt een uitgebreid artikel over de jubilerende vereniging.

Medaille Brabants Heem voor Cor Knoop

Voor zijn vele verdiensten voor de heemkundekring Made en Drimmelen is Cor Knoop onderscheiden met de medaille van Brabants Heem.

Meer dan honderdtwintig belangstellenden vulden woensdag 14 december jl. een overvolle Biesboschzaal in 't Trefpunt te Made. Heemkundekring Made en Drimmelen had die avond boswachter Jacques van der Neut uitgenodigd de jongste ontwikkelingen in de Noordwaard van de Biesbosch te komen schetsen. Vlak voor de pauze van deze boeiende bijeenkomst nam voorzitter Louis van Suijlekom het woord om Otte Strouken uit Lage Zwaluwe, plaatsvervangend voorzitter van Brabants Heem, naar de microfoon te halen.

Het bestuur van Brabants Heem, de overkoepelende organisatie van alle Brabantse heemkundekringen, was vertegenwoordigd bij heemkundekring Made en Drimmelen omdat het een lid heeft met bijzondere verdiensten voor de heemkunde in Brabant. Cor Knoop nam samen met Bernard Sibon in 1998 het initiatief in Made en Drimmelen een heemkundekring te starten. Vanaf de eerste bijeenkomst was hij daarin als bestuurder actief. Tot 2012 als secretaris en eerste aanspreekpunt, daarna als gewoon bestuurder.

Activiteiten

Otte Strouken deed een greep uit de activiteiten die Cor de afgelopen twintig jaar initieerde en/of waaraan hij deelnam: vanaf de eerste uitgave is hij redactielid van het periodiek van de vereniging, De Klok. Hij fungeerde als contactpersoon met de drukker, zorgde voor de ronddeling en verzending en schreef ook zelf een aantal artikelen. Van meer dan honderd Nieuwsbrieven die de vereniging uit liet gaan,

Cor Knoop, die zojuist de onderscheiding met oorkonde in ontvangst heeft genomen.

was Cor de eindredacteur. Ook hier kwamen de contacten met de drukker en de verzending op hem neer.

Ook al stond Cor een keer niet in een werkgroep ingedeeld, hij was meestal toch aanwezig. De werkgroep waaraan hij wel de meeste tijd besteed heeft, is de werkgroep cartografie. Mede door zijn inzet kent de voormalige gemeente Made en Drimmelen een digitale versie van het eerste negentiende-eeuwse kadaster. Een monnikenwerk dat niet onderschat kan worden. Cor was bijna bij iedere activiteit die de vereniging organiseerde een van de initiatiefnemers. Of het nu ging om een tentoonstelling, excursie of fietstocht: Cor was meestal eerste aanspreekpunt. Bij het inrichten van de verschillende locaties die de vereniging mocht gebruiken, was hij elektricien, schilder, schoonmaker, verhuizer en noem verder maar op. Er zijn weinig dingen eigendom van de vereniging die Cor niet in handen heeft gehad.

Vanaf de eerste jaren van de vereniging geeft Cor historische rondleidingen door het dorp Made en de Linie van Den Hout. Bij heel wat zusterverenigingen heeft hij een avondvullende lezing gehouden over de Linie van Den Hout. Cor leverde ook een belangrijke bijdrage aan tentoonstellingen die in andere gemeenten (met name Geertruidenberg) plaatsvonden. Te denken is aan de tentoonstellingen over elektriciteit en de Langstraatspoorlijn die daar die in vorige jaren plaatsvonden.

20

Onuitwisbaar voor de bewoners van de Wijngaerd zijn de fotopresentaties die hij in dit verzorgingshuis vertoont. De bewoners veerden op als Cor het woord nam en reageerden enthousiast op de door hem geselecteerde beelden. Reden waarom de presentaties een vervolg kregen en krijgen.

Gedreven

Hij deed dit alles op een vrolijke, humoristische manier die mensen samenbindt. Nooit een onvertogen woord of verwijt naar anderen. Tegenstanders bestaan voor hem niet. Een gedreven heemkundeman die beschikbaar is voor iedereen die een beroep op hem doet, die graag zijn kennis deelt met anderen, die initiatieven toont, die vele mensen kent en betrokken is met alles en iedereen, die veel, heel veel contacten heeft. Hij is vaak ook het gezicht van de heemkundekring, de kring die actief en bezig en bereikbaar is, mede door zijn bezielende inbreng.

Reden dus voor het bestuur van Brabants Heem Cor te onderscheiden met een provinciaal draaginsigne. Met een luid applaus liet een volle zaal aanwezigen blijken het met deze beslissing volkomen eens te zijn. Onnodig te melden dat de daarop volgende pauze iets uitliep, omdat velen van de gelegenheid gebruik maakten Cor persoonlijk met deze onderscheiding te feliciteren.

Herinneringsbord voor 'gouden' Heemkundekring De Drie Heerlijkheden

Het 50-jarig bestaan van Heemkundekring De Drie Heerlijkheden is twee jaar geleden al gevierd. Bestuurslid Otte Strouken van Brabants Heem had een schuld in te lossen bij de heemkundekring.

“Indrukwekkend”, noemde Otte Strouken het jubileum van de kring, die werkzaam is in Zundert, Rijsbergen, Achtmaal, Klein Zundert en Wernhout. “Jullie

hebben nu 330 leden en jullie zijn op 16 januari 1965 opgericht. Daarom bestonden jullie in 2015 50 jaar én dat was dus jullie jubileumjaar! 52 jaar is geen jubileumjaar en daarom kom ik wat goed maken”, zo zei Strouken. “Jullie hebben dat feest in 2015 onder andere gevierd met veel samenwerking met het Van Gogh museum, een feestmiddag, een verzamelingsdag, en 3 lezingen. Zundert was dus vol op de hoogte van jullie jubileum”. Brabants Heem was ook op de hoogte van dat jubileum, maar - zo stelde Strouken - “we hebben ons onvoldoende gerealiseerd dat er bij een 50-jarig jubileum een herinneringsbord van Brabants Heem wordt overhandigd.” Hij maakte dat met de overhandiging aan André van der Kloot alsnog goed.

Bestuurslid Otte Strouken van Brabants Heem overhandigt het herinneringsbord aan André van der Kloot

Otte Strouken maakte van de gelegenheid gebruik om de rol en betekenis van de stichting Brabants Heem uit te leggen. Hij ging in op het belang van het werk van heemkundekringen. Hij schetste hoe de tijden zijn veranderd. "In de jaren '70 was heemkunde bij veel jongeren best wel hip. Mijn zus Ineke b.v. was al op haar 14de actief lid van de heemkundekring en deed toen ook onderzoek en schreef daar artikeltjes over. En als gezin gingen mijn ouders met ons kinderen alle evenementen af, maar bijvoorbeeld ook naar de algemene ledenvergadering." Anno 2017 ondenkbaar volgens Otte Strouken. De jeugd heeft een eigen agenda en heemkunde is echt niet meer hip. De jeugd associeert heemkunde met stoffige zolders waar ouderen heren bezig zijn om saaie documenten te doorworstelen. "Besturen op de wijze die wij doen, daar voelt de jeugd ook niet veel voor. Korte projecten, korte lezingen en korte pitches, snel communiceren, geen studiedagen maar inspiratiedagen, alles lijkt anders te worden."

Jongerorganisaties

Strouken wees daarbij op initiatieven als jongerenorganisaties als Jong Erfgoed en de Jonge Molenaars. "Initiatieven die duidelijk maken dat jongeren wel interesse hebben en wat willen met erfgoed. Als ik dan kijk naar de inspiratiedagen van het Kenniscentrum Immaterieel Erfgoed, dan zie ik daar steeds meer jongeren, maar ook steeds meer mensen buiten de wereld van ons erfgoed, zeker omdat zij een interesse of een vak hebben dat raakt aan ons erfgoed. Juist daar zitten onze kansen als erfgoedverenigingen: de synergie en symbiose, de samenwerking zoeken met groepen waar we tevoren nooit van hebben gedacht dat die wat voor het behoud van ons erfgoed zouden kunnen betekenen. Samenwerken met groepen, organisaties en bedrijven die niet direct gelieerd zijn met erfgoed maar met erfgoed wel hun groot voordeel zouden kunnen doen, want erfgoed is beleving en dus ook een product dat 'verkocht' kan worden."

Dye van Best viert gouden jubileum

door Wil van den Bragt

Heemkundevereniging 'Dye van Best vierde afgelopen maand het 50-jarig bestaan. Op dinsdag 14 februari is dat gevierd met de leden. Voorzitter Henk Hellegers van Brabants Heem overhandigde een schild.

Ruim 150 leden en partners kwamen 's middags bijeen in de grote zaal van de Prinsenhof. Voorzitter Harrie van Vroenhoven opende de feestelijke bijeenkomst met een terugblik op het ontstaan van de kring, de doorgemaakte groei met zowel het ledental (nu 240 leden) als de vele actieve werkgroepen. Hij riep de aanwezigen op om in de kennissenkring de jeugd enthousiast te maken voor het behoud en beheer van erfgoed.

De drie gouden jubilarissen van Dye van Best (foto hkk Dye van Best)

Het Vleuts koor o.l.v. Ruud van der Heijden zong in Bests dialect vele bekende liedjes uit vervlogen tijden. Een feest van herkenning voor vele leden. Het gebeurt niet dikwijls dat bij een vijftig jaar jubileum van een kring ook drie leden (mede oprichters) hun jubileum vierden. Kees van den Biggelaar, Jan van de Sande en Loek van den Hurk kregen uit handen van de voorzitter een fraaie oorkonde en een beeldje van St. Odulphus, de patroonheilige van Best. Het beeldje was met een 3D printer gemaakt en zo werd een oud symbool verenigd met de nieuwe technologie.

De Bestse tonproater Wichard de Benis kreeg de lachers op zijn hand toen hij het de aard van het werk van de diverse werkgroepen (o.a. bidprentjes, begraafplaatsen, krantenknipsels) op de hak nam.

Schild

De middag werd afgesloten met een uitgebreid buffet. 's Avonds stond het bestuur weer fris in de rij om de felicitaties in ontvangst te nemen van genodigden. Het college van B&W verraste het bestuur met een bedrag per lid en onderschreef nog eens de belangrijke positie die de kring in Best had ingenomen door zijn actieve en positieve opstelling.

Voorzitter Henk Hellegers van Brabants Heem memoreerde dat hij in korte tijd twee keer de heemkunde kring bezocht en toesprak: vorig jaar voor de Brabantse Heemdagen, nu voor het jubileum. Een teken van de vitaliteit van de kring. Hij prees de heemkundekring dat zij er in slaagt om actief te zijn met het brede scala van erfgoed onderwerpen en daarbij de gemeenschap te betrekken. De vitrinekast van de kring werd verrijkt met een schild van Brabants Heem.

Diverse zusterverenigingen en plaatselijke verenigingen brachten hun gelukwensen uit. Het bestuur en de jubileum commissie genoten van de nazit van een geslaagde dag. 2017 blijft in het teken staan van het jubileum.

Henk Hellegers overhandigt het herinneringsschild aan voorzitter Harrie van Vroenhoven. (foto hkk Dye van Best)

Boxtel met 75 jaar oudste heemkundekring

De Heemkundekring Boxtel vierde vorig jaar het 75 jarig bestaan. Om de jubilerende kring namens Brabants Heem te huldigen was voorzitter Henk Hellegers afgelopen december voorafgaand aan een lezing door Frans Kapteijns over Kampina naar Boxtel gekomen.

Henk Hellegers bood het bestuur en de meer dan honderd aanwezigen de gelukwensen aan. Hij noemde in zijn toespraak het jubileum een uniek feit: "De Boxtelse heemkundekring is opgericht op 19 februari 1941 door Piet Dorrenbosch. En daarmee is de heemkundekring Boxtel net iets eerder opgericht dan De Kommanderij van Gemert, die in april 1941 het licht zag. Volgens ons is Boxtel dus de oudste heemkundekring in Noord-Brabant". Henk had ook ontdekt dat Boxtel op andere terreinen een voorloper was. Zo citeerde hij uit de verslagen van de toenmalige Commissaris van de Koningin Van Voorst tot Voorst, die al aan het eind van de negentiende eeuw het elektrisch licht in Boxtel in gebruik kwam stellen. Ook stelde hij dat Boxtel trots is op zijn geschiedenis, want toen in 2007 twee gave potjes uit de late bronstijd of vroege ijzertijd in een noordelijke dekzandrug werden gevonden, bleek Boxtel ouder dan verwacht. "Ze dateren van 1000 tot 700 voor Christus en daarmee profileert Boxtel zich nu als een van de oudste kernen van Brabant".

25

Voorloper

Henk Hellegers sprak tot de aanwezigen dat bij zo'n oude gemeente, die zo trots is op zijn authenticiteit het dus ook geen verbazing hoeft te wekken dat Boxtel een voorloper was in de heemkunde. Hij verwees er daarbij naar dat veel inwoners daar ook voor uit willen komen en via de heemkundekring Boxtel de historie levend houden met een scala aan activiteiten. Zo werkt de heemkunde-

Brabants Heem -voorzitter Henk Hellegers (links) overhandigde de herinneringsbord aan Dik Bol van de heemkundekring Boxtel

Foto: Peter de Koning, Nieuwsblad Brabants Centrum

kring Boxtel nauw samen met de VVV en zijn veel vrijwilligers in werkgroepen actief om de geschiedenis in beeld en op schrift vast te leggen.

Hoewel een leeftijd van 75 jaar aldus Henk al vrij oud is, is de heemkundekring Boxtel volgens hem nog springlevend en volop actief in het uitdragen van de geschiedenis. Waarna hij de gelukwensen aan de oudste kring in Brabant tot uitdrukking bracht door aan voorzitter Dik Bol de speciaal voor deze gelegenheid vervaardigde houten wandversiering te overhandigen met daarop naast de jaartallen ook de emblemen van Brabants Heem en de heemkundekring Boxtel.

De Koerier in 2017

In 2017 verschijnt de Koerier vier keer. Als u iets in dit tijdschrift gepubliceerd wilt hebben, kunt u de kopij opsturen of mailen. Houd u zich wel aan de inleverdatum.

Ongeveer drie weken na de inleverdata ligt het tijdschrift bij de kringen op de deurmat en wordt de digitale versie verzonden naar de secretariaten en op de website geplaatst.

Kopij sturen naar: tjeuvanras@ziggo.nl

De inleverdata voor 2017 zijn:

maandag 20 februari 2017

maandag 5 juni 2017

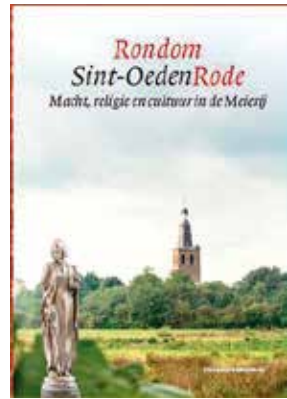
maandag 24 augustus 2017

maandag 13 november 2017

Rondom Sint-OedenRode, een bijzondere geschiedenis

Op 17 december werd in het gemeentehuis van Sint-Oedenrode een boek gepresenteerd met zeventien artikelen over de geschiedenis van Sint-Oedenrode. 'Boeken hebben hun eigenaardige lotgevallen' – en dit boek is geen uitzondering.

door Arnoud-Jan Bijsterveld

Het begin ligt meer dan twintig jaar geleden, toen ik het initiatief nam me te verdiepen in het complexe geheel van middeleeuwse bronnen over Sint-Oedenrode, zijn heren en zijn heilige. 'Rode' leek een mooie casus om het proces van machtsvorming in de volle middeleeuwen te reconstrueren, want er is geen plaats in Noord-Brabant waarvoor we zoveel gegevens hebben.

Als we zulke mooie bronnen en ook archeologische gegevens hebben, waarom heeft het dan twintig jaar geduurd voordat dit boek verscheen? Dat heeft verschillende oorzaken. In de eerste plaats was ik natuurlijk niet de enige die verslingerd was geraakt aan de Rooise geschiedenis. Binnen de Heemkundige Kring 'De Oude Vrijheid'

Opravingen vanaf 2003 brachten nieuwe inzichten.

bleek veel deskundigheid aanwezig en uiteraard moest die benut worden voor het onderzoek naar de oudste geschiedenis van het dorp, de heren, de heilige Oda, de kerk en het kasteel. Drs. Richard de Visser bracht veel gegevens boven water. Hij maakte het mogelijk dat een equipe specialisten uit Nederland en België in 1996 de Sint-Odarelieken in de parochiekerk kon onderzoeken. Dat leverde een hele reeks verrassingen op, die in verschillende bijdragen in de bundel uit de doeken worden gedaan. Drs. Theo de Jong analyseerde de botresten van Sint-Oda, en Bijsterveld en De Visser beschreven de objecten die met Sint-Oda worden geassocieerd, zoals de liturgische kam die in de kluis in de sacristie werd aangetroffen.

Graafschap

Andere onderzoekers, zoals drs. Bas Aarts en dr. Martien van Asseldonk, bleken zich met aspecten van de Rooise geschiedenis bezig te houden, te weten de kwestie Hildewaris en de vraag naar de omvang en betekenis van het zogenoemde graafschap Sint-Oedenrode. Dr. Elizabeth den Hartog (Universiteit Leiden) boog zich over de afbeeldingen van de oude Sint-Odakerk en kwam met verrassende nieuwe inzichten: in Sint-Oedenrode blijkt de oudste stenen kerk van Noord-Brabant gestaan te hebben. Archiefonderzoek leverde allerlei nieuwe vondsten op, zoals de sporen van de Sint-Odaverering in de vijftiende en zestiende eeuw. Voor het toegankelijk maken van een in 1570 door de Rooise kanunnik Willem van de Ven geschreven gedicht over Sint-Oda deden we een beroep op dr. Michiel Verweij (Koninklijke Bibliotheek Brussel). Hij verzorgde voor de bundel een editie met inleiding en vertaling.

Rond de millenniumwisseling lag er kopij voor een alleszins complete en interessante bundel, waaraan we de werktitel *Rondom Rode* hadden gegeven. Maar in 2003 begonnen de spectaculaire opgravingen ten zuiden van de Sint-Oda- en Sint-Martinuskerk en al spoedig werd duidelijk dat die de historische onderzoeksresultaten in een nieuw daglicht plaatsten. Het archeologische bedrijf BAAC voerde de opgravingen uit, samen met talrijke vrijwilligers. De geboren Rooienaar drs. Sem Peters had er gedurende het grootste deel van de archeologische campagne de dagelijkse leiding over. De opgravingen trokken destijds de nodige aandacht, mede omdat twee uitzendingen van het televisieprogramma *Spoorzoeker* van Omroep Brabant TV in 2004 aan de opgravingen waren gewijd. Zo werd voor de aflevering over het graf van Hildewaris haar grafsteen gelicht, opnieuw met spannende resultaten. Drs. Ellen Vreenegoor (Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed) zet deze in de bundel op een rij. Daarnaast waren er de boeiende sporen en vondsten die de belangstelling trokken, zoals de Herakles-gem, de antieke amethyst in Byzantijnse gouden zetting. Uiteindelijk zouden de opgravingen, het nadere onderzoek en de uitwerking de jaren 2003 tot en met 2010 in beslag nemen. Maar ondertussen lag het werk aan de bundel stil.

Stroomversnelling

Het afgelopen jaar kwam de zaak in een stroomversnelling. De Stichting Brabantse Bronnen was bereid geld in de uitgave van de bundel te steken en slaagde er met hulp van enkele (oud-)bestuursleden en bestuurders van de Heemkundige Kring en de gemeente Sint-Oedenrode in om de noodzakelijke gelden te verzamelen. Een eindredacteur – in de persoon van dr. Véronique Roelvink – en een beeldredacteur – drs. Jac. Biemans – kregen de jarenlang vertraagde trein weer aan het rijden. In drie maanden tijd werden alle teksten opnieuw te-

gen het licht gehouden, de laatste losse eindjes afgedicht, teksten waar nodig geactualiseerd en zelfs enkele nieuwe bijdragen geschreven. Een uitstekende samenvatting van het archeologisch onderzoek door Sem Peters, in 2012 in het Engels verschenen, werd vertaald en up-to-date gemaakt. Véronique Roelvink diepte uit het archief van de Sint-Jan in 's-Hertogenbosch

Overhandiging van het boek

gregoriaanse muziek op met een officie en een mis voor Sint-Oda, waarvan de beschrijving een plaats kreeg in deze bundel.

Het eerste luik zoomt in op het adellijke geslacht Van Rode in de twaalfde eeuw, de archeologie van hun kasteel, hun goederenbezit en het gebied waarin zij macht uitoefenden, later aangeduid als het graafschap Rode. Dan volgt het thema Sint-Oda: na een inleiding over het ontstaan van de levensbeschrijving van de heilige die aan Rooi haar naam gaf is een integrale vertaling van de vita van Sint-Oda opgenomen, gebaseerd op een eerdere vertaling door wijlen pater Wiro Heesters. Ook wordt licht geworpen op de oude Sint-Odakerk, de stichting van het kapittel, de verering van Sint-Oda in de late middeleeuwen, muziek die voor haar feestdag werd geschreven en een in de zestiende eeuw in de boezem van het kapittel vervaardigd gedicht op Sint-Oda. In het derde luik komt de kwestie-Hildewaris aan bod, die als stichteres van de kerken van Sint-Oedenrode en Hilvarenbeek (en naamgeefster van de laatste plaats!) de geschiedenis is ingegaan. Ook de opening van haar graf wordt beschreven. In het vierde en laatste deel gaan we in op de stoffelijke resten en relieken die van Sint-Oda zouden zijn en de met Oda verbonden kam. In het laatste hoofdstuk reconstrueert Richard de Visser de inspanningen van pastoor-deken A.J. van Erp, pastoor van Sint-Oedenrode tussen 1903 en 1944, om de verering van Sint-Oda 'in oude luister' te herstellen.

Sint-Oedenrode mag zich met recht verheugen over zijn bijzondere geschiedenis. Dat houdt voor de nieuwe gemeente Meierijstad ook de opdracht in om actief werk te maken van die boeiende historie en te zorgen dat deze steeds opnieuw door een breed publiek van inwoners en bezoekers gekend en beleefd kan worden.

Arnoud-Jan Bijsterveld en Véronique Roelvink, Rondom Sint-OedenRode. Macht, religie en cultuur in de Meerij (Woudrichem: Pictures Publishers, 2016). 344 p. ill. krtn. ISBN 978-94-92576-01-9. € 29,95. Zie <http://www.picturespublishers.nl/>

Etna, geschiedenis van een topmerk uit Breda

Onderzoek naar de Etna stuit op het probleem dat er geen archief meer is. Bij de verhuizing van Breda naar Ulft in de jaren '70 van de vorige eeuw is het meeste in de vuilcontainer verdwenen. Hier en daar hebben oud-medewerkers wat dingen kunnen redden, maar dat zijn voornamelijk oude brochures en reclamemateriaal geweest. Jörgen Janssens, stadsfotograaf van Breda schreef een boek over Etna.

door Jörgen Janssens

Kachelmontage bij de Etna in Breda tussen 1965 en 1975

Gelukkig is er nog meer dan voldoende materiaal om een boek te schrijven van 15.000 woorden over de geschiedenis van de Etna. Sterker nog, we hebben flink moeten schrappen om de tekst, samen met meer dan 100 beelden, in de beschikbare 64 pagina's te krijgen.

Het is het verhaal van Cornelis Klep die in 1856 de stoute schoenen aantrekt en aan de Haagdijk in Breda een IJzergieterij begint. Na zijn dood neemt vrouw Catharina het bedrijf Klep - De Bruijn over tot hun zoon Frans het van zijn moeder koopt. Frans is een geval apart. Hij staat bekend als een zeer auto-

ritaire baas maar in de gemeenteraad van Breda pleit hij juist voor sociale voorzieningen voor de armlastigen van de samenleving. Daarnaast is hij fotograaf. De familie Klep heeft nog niet zo heel lang geleden honderden glasnegatieven van rond 1900 bij het stadsarchief ondergebracht. Een aantal van die foto's staan in het boek.

Frans verandert de naam van het bedrijf in eerste instantie in 'F. Klep' maar bij een verhuizing naar door de sloop van de vesting Breda vrijgekomen gronden net buiten de stad, besluit hij de naam 'de Etna' te gaan voeren. Hij is overigens niet de enige want ook in Tiel en in Amsterdam zijn ijzergieterijen te vinden met die naam. Frans probeert een zuiggasmotorenfabriek van de grond te krijgen maar dat mislukt en als in dezelfde periode ook een grote staking uitbreekt waarbij hij weigert te onderhandelen, heeft dat grote gevolgen voor zijn gezondheid. In datzelfde jaar, 1909 overlijdt hij.

Massaproductie

Zijn zoon Arthur neemt het bedrijf over en breidt het verder uit. Met hulp van bedrijfsleider Bodewes - een overgrootvader van mij - gaat het bedrijf over op massaproductie. Er worden ook prachtige maar onpraktische koelkasten ontworpen. Daarnaast start de Etna met reclames van gerenommeerde vormgevers. We zijn in de jaren-30 aanbeland wanneer het bekende logo wordt ontworpen. Het schijnt een enveloppenfabriek te zijn geweest die met het idee van de twee mannen met een gietpan, de zogenaamde 'fransman', op de proppen komt. Ook al is het bedrijf anno 2017 niet het bedrijf van bijna een eeuw terug, het logo heeft al die tijd stand gehouden. In het boek zijn ook de afgeleide versies van dit logo te zien die voor de vele personeelsverenigingen gebruikt werden.

In de Tweede Wereldoorlog worden de directieleden, Arthur met zijn zonen Ton en Jaap, op non-actief gesteld. Etna draagt weinig bij aan de oorlogsproductie en machines verdwijnen één voor één richting Duitsland. Na de bevrij-

Achterkant catalogus de Etna uit 1968

ding moet er een nieuw machinepark komen en de inmiddels teruggekeerde Jaap en Ton zetten alle zeilen bij om aan de enorme vraag naar fornuizen en kachels te kunnen voldoen.

Met de productie uiteindelijk weer op peil volgen de vette jaren.

De ontdekking van aardgas legt de Etna geen windeieren. Nieuwe gasapparaten en ombouwsets vliegen de fabriek uit maar luiden tegelijk de neergang in. Fusies in 1969 en 1970 brengen niet de ommekeer die de directie hoopt en de Etna komt in handen van Internatio Müller.

Rietveld-woning

Tijdens het onderzoek naar de geschiedenis van Etna spreek ik ook met het laatste familielid dat in de directie van de Etna heeft gezeten. Eric Klep, zoon van Ton en ondertussen op leeftijd, vertelt dat hij in 1975 uit het bedrijf stapt wanneer hem gevraagd wordt de gieterij te sluiten. Eric vertelt ook van het huis dat voor zijn vader in Breda wordt gebouwd. Ontworpen door architect Rietveld ziet het er mooi strak uit maar heel leefbaar is het niet. Er volgen dan ook snel verbouwingen.

Internatio Müller voert reorganisaties door, de gieterij sluit alsnog en de Etna wordt verhuisd naar het DRU terrein in Ulft. Etna gaat in 1993 in de verkoop en dan grijpt zittend directeur Marcellus Ros de kans aan om het samen met zijn studievrienden Philip Sluiter en Arnaud van Amerongen er hun eigen bedrijf van te maken.

Het is mooi te zien hoe het daarna weer beter gaat. In 2000, als Etna een nieuw kantoorpand betreft in Duiven, komt het verrassende nieuws dat ze Atag en Pelgrim overnemen. Zo ontstaat 'Atag Nederland' met Atag als topmerk en Etna het, zoals van oudsher, uitstekend betaalbare, kwalitatief goede merk.

Het boek, mijn derde over de Bredase industrie, staat boordevol tekst en beeld is te koop voor 17,95 bij diverse Bredase boekhandels of via de schrijver: Jörgen Janssens, Stadsfotograaf Breda.

Het merkwaardige kasteel Heeswijk en zijn kasteelhoeven

Het merkwaardigste kasteel noemen Rien de Visser en zijn zoon Florian het kasteel Heeswijk. Een kasteel met bijzondere, merkwaardige bewoners, een kasteel ook met merkwaardig veel pachthoeven. Vader en zoon De Visser inventariseerden 77 kasteelhoeven en achterhaalden alle feiten en merkwaardige gegevens over die hoeven. In 'Zie hier!' is dat allemaal te boek gesteld. Ruim een jaar geleden uitgebracht, maar zeker waard om in De Koerier onder de aandacht te brengen.

door Tjeu van Ras

Rien de Visser is zelf een jongen van het kasteel. Zijn vader en grootvader waren in dienst van de kasteelheer, Rien is in 1947 geboren en opgegroeid in het poortgebouw. Grootvader Vissers trouwde met de kokkin van het kasteel en ging er werken als slotbewaarder, een functie die vader Vissers overnam. Rien zelf koos een andere weg, hij studeerde en was werkzaam voor diverse overheden, laatstelijk als ambtenaar bij de provincie.

Rien de Visser is door zijn afkomst en door zijn vele eigen onderzoek meer dan een kenner van de geschiedenis van het kasteel en van zijn bewoners. Hij wilde over de pachthoeven een krant uitbrengen, zijn zoon Florian bracht hem op het idee er een boek van te maken. Samen werkten ze eraan. Rien de Visser trekt er de boer mee op, hij geeft overal lezingen over het kasteel, zijn geschiedenis en zijn bijzondere verhalen.

Rien de Visser

Kasteel Heeswijk kwam in 1835 in handen van de Vlaamse baron André van den Bogaerde van Terbrugge, gouverneur van Brabant. Toen een kasteel met 100 hectare grond en vier pachthoederijen. De oorsprong van het kasteel – zo staat in het boek te lezen – is een Romeinse boerderij, die al vroeg verdween. Rond 1100 werd het huidige kasteel gebouwd, dat eeuwen later in bezit van de familie Van den Bogaerde van Terbrugge kwam. Onder zoon Alberic van de gouverneur groeide het uit tot een familie-imperium: drie heerlijkheden (Heeswijk, Dinther en Moergestel), vier landgoederen (Heeswijk, De Berkt, Zevenbergen en De Nemerlaer) en twee kastelen (Heeswijk en De Nemerlaer in Haaren). Onder het kasteel vielen bij de dood van Alberic in 1895 verder 1400 hectaren aan landerijen, 80 pachthoeven en 24 dienst- en arbeiderswoningen.

De Eerste Oortste Hoeve in Loosbroek zoals die er uitzag toen die in het bezit van het kasteel was en zoals ze werd verkocht aan de familie Van der Zanden

Het kasteel in Heeswijk werd door baron André en later zijn zoon Alberic fors aangepakt, zowel wat betreft nieuwe aanbouw als inrichting.

Spilzuchtig

De familiegeschiedenis van het geslacht Van den Bogaerde van Terbrugge is een verhaal op zich. Rien de Visser schetst dat in het boek. Alberic – twee dagen voor zijn dood gehuwd na 25 jaar samenwonen – wijst twee erfgenamen aan, zijn neven Willem en Otto, zonen van een broer van de baron. Maar die twee mogen pas als de jongste (Willem is dan 12 en Otto 11) 80 is geworden in het kasteel gaan wonen. Reden is dat er in de familie nogal wat spilzuchtige leden zijn. Otto sterft op 63 jarige leeftijd en na veel schermutselingen mag Willem zich uiteindelijk kasteelheer noemen. Ook hij zorgt voor een bijzonder verhaal: hij is getrouwd met barones Albertine, maar vertrekt in 1958 naar Duitsland waar hij gaat inwonen bij zijn stiefdochter Marie Louise. Hij is niet in staat veel in eigendom te houden behalve het kasteel. Hij verkoopt de meeste pachtboerderijen, uiteindelijk houdt hij er 15 in eigen bezit.

Willem zal de laatste baron zijn van het kasteel. Aan het eind van zijn leven keert hij terug naar Heeswijk en woont daar weer samen met zijn barones. In 1994 overlijdt hij in het koetshuis. Zijn weduwe bracht het kasteel onder in

De hoeve na de restauratie in 2000

een stichting, Brabants Landschap neemt veel over en adoptief dochter Marie-Louise erft de landerijen, die hij haar dood naar haar enige kleinkind gaan. Maar ook hier weer: die erfgename mag pas na 30 jaar de vruchten plukken.

35

De kasteelhoeven bevonden zich voor het merendeel in de nabijheid van het kasteel. Heesch, Vinkel, Loosbroek, Middelrode, Heeswijk, Dinther, Schijndel, Vorstenbosch en Mariaheide staan op de kaart met de hoeven. In Midden-Brabant rond kasteel Nemerlaer in Haaren en verder in Moergestel en Esch. In 'Ziehier!' worden de 70 hoeven beschreven, ook waarvan er geen steen meer op elkaar staat. De kenmerken van ieder hoeve worden beschreven, eerst hoe de toestand was in 1963, vervolgens de kenmerken zoals die in 2013 zijn vastgesteld. Elke beschrijving van een hoeve wordt afgesloten met een korte beschrijving van de merkwaardigheden tot en met het huidige gebruik. Dat alles is ruim voorzien van foto's, oude en nieuwe. Feitelijke opsommingen worden afgewisseld met uitgebreidere beschrijvingen en verhalen en met foto's.

'Ziehier! Wij verkopen 77 kasteelhoeven' is een uitgave van de gemeente Bernheze i.s.m. de Meierijsche Museumboerderij. 184 pagina's, landscape formaat, hard cover, beeldgehalte tenminste 50%. O.a. verkrijgbaar via www.museumboerderij.nl en www.erfgoedbrabant.nl/over_ons/winkel. Prijs 19,95 euro exclusief verzendkosten.

Rien de Visser geeft lezingen en presentaties over dit boek en andere onderwerpen. Voor info: 06-12171202 of via email: dedriedobbelstenen@gmail.com

'Rouwen en Begraven in Sprang-Capelle'

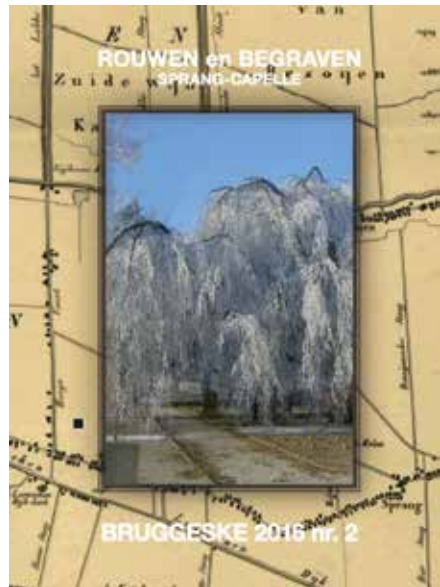
Op vrijdagavond 16 december jl. presenteerde het bestuur van de Heemkundevereniging Sprang-Capelle in de Hervormde kerk van Sprang de speciale uitgave van het 'Bruggeske'; het tijdschrift van de vereniging. Dit themanummer gaat helemaal over rouwen en begraven. Het gaat over algemene ritens en gewoontes, gericht op de nog bestaande en de verdwenen begraafplaatsen in de voormalige gemeente Sprang-Capelle.

Sprang en Capelle maakten tot de herindeling van 1923 deel uit van de zes zogenaamde Hollandse dorpen in Brabant, een protestantse enclave in het katholieke Brabant. Zo lagen ze tijdens de 80-jarige oorlog vaak in de frontlinie en hebben daar flink onder te lijden gehad. De eigenzinnigheid van de dorpen uitte zich ondermeer in het flinke aantal kerken die er ooit zijn geweest of nog aanwezig zijn. Begraven in en om de kerk was tot begin 19e eeuw de normaalste zaak van de wereld. Daarnaast heeft religie duidelijk zijn stempel gedrukt op de wijze hoe er met de dood werd omgegaan.

En zo ontstond het plan om met een boek een onderwerp onder de aandacht brengen dat dicht 'naast' het kerkenboek ligt namelijk rouwen en begraven. Een schrijversgroep bestaande uit Gerrit Haverhals, Marina Klis, Adrie Ros, Dick Vos en Teun Vos is ruim een jaar bezig geweest om alles verteld en vermeld te krijgen.

Ritens en gewoontes

Het boek begint met een fraai overzicht van allerlei ritens en gewoontes die we kenden of kennen bij de rouwen en bij het begraven. Soms in algemene zin maar ook vaak toegespitst op de eigen regio, het eigen dorp. Ook wordt de aandacht besteed aan symboliek op grafstenen, materialen en tijdsbeelden in de uitvoeringen van grafstenen, aanzeggens, rouwkleding, molens in rouwstand, begraven in historisch perspectief, waarom gingen vrouwen vaak niet mee naar de begraafplaats, de spiegel in de kamer waar de overledene lag opgebaard werd omgedraaid of afgedekt en meer.

Ook wordt uitgelegd waarom in de regio een eeuw geleden grafvelden te vinden waren met uitsluitend genummerde hardstenen paaltjes. Als de paaltjes dicht bij elkaar stonden lagen hier mensen begraven die zich uit armoede geen grafsteen konden veroorloven. Stonden de paaltjes verder uit elkaar (eerste en tweede klas graven) dan had de overledene vanuit de calvinistische overtuiging dat iedereen in de dood gelijk moest zijn ervoor gekozen om geen grafsteen te laten plaatsen. Als een van de zeer weinige begraafplaatsen in Nederland zijn aan de Tilburgseweg in Sprang nog enkele van dergelijke grafvelden te vinden.

Beschrijving

Vervolgens worden alle begraafplaatsen beschreven die er in Sprang-Capelle zijn of geweest zijn. Dat zijn er in feite vijf, maar net als in het kerkenboek wordt ook de aangrenzende Zuidhollandsedijk erbij betrokken vanwege de nauwe banden met Sprang-Capelle.

Aan bod komen de beide nog in gebruik zijnde gemeentelijke begraafplaatsen aan de Tilburgseweg (sinds 1899 in gebruik) en aan de Heistraat (geopend in 1942). Het begraven in om de kerk van Sprang wordt uitvoerig beschreven. Begraven in en om kerken werd door een wet van koning Willem I in 1829 verboden en daarom werd door het gemeentebestuur van Sprang een nieuwe gemeentelijke begraafplaats aangelegd in de Oudestraat die toen nog buiten de bebouwde kom lag.

Deze begraafplaats heeft dienst gedaan van 1829 tot 1899. Van deze begraafplaats was eigenlijk alleen maar één enkele foto bekend. Uitvoerig onderzoek heeft onder andere een reconstructie van de indeling mogelijk gemaakt, maar ook de afrastering naar de omgeving. Het vee liep in die tijd namelijk nog vaak los en moest dus geweerd worden van de begraafplaats. Tegen het einde van de 19e eeuw raakte die overvol, er was slechts een beperkte mogelijkheid tot uitbreiding en bovendien lag de begraafplaats inmiddels tussen bebouwingen.

Daarom besloot de gemeente Sprang om een nieuwe begraafplaats aan de huidige Tilburgseweg aan te leggen. Die werd eind 1899 geopend en is intussen al verschillende malen uitgebreid. De gemeente Waalwijk, waar Sprang-Capelle tegenwoordig deel van uitmaakt, had plannen om de oude velden met de paaltjes te ruimen. Door particulier initiatief en door inschakeling van De Terebinth, een vereniging die zich inzet voor het behoud van funerair erfgoed, werd bereikt dat de 'velden met de paaltjes' gered werden en zelfs een beschermde monumentale status kregen.

Van menig grafmonument op dit oude gedeelte wordt de geschiedenis van de begraven personen uitgelegd, zoals van burgemeesters, secretarissen, dominees en dergelijke. Wat nog moet gebeuren is invulling geven aan het advies om samen met de gemeente beleid op te stellen en te gaan uitvoeren om graf-

De schrijversgroep (gedeeltelijk) van Rouwen en Begraven in Sprang-Capelle

stenen van recentere datum waar geen grafrechten meer voor worden betaald, vanwege hun beeldbepalende karakter of de importantie van de personen die er begraven liggen, te behouden.

Nieuwe kerk

De volgende begraafplaats die wordt beschreven is die aan de Zuidhollandse-dijk. Feitelijk bevindt die zich in de gemeente Loon op Zand, maar zoals gezegd is die nauw verbonden met Sprang-Capelle. De oorspronkelijke begraafplaats is hier aan de doorgaande weg in 1804 aangelegd. Daarvoor kerkten de protestantse bewoners uit deze omgeving in de huidige katholieke kerk van kerkdorp Loon op Zand. Overledenen werden ook daar begraven. Omdat de afstand als veel te groot werd ervaren werd een nieuwe kerk aan de 'Loonse-dijk' gebouwd met een kerkhof ervoor. De kerk in Loon kwam terug in katholieke handen.

In en om de protestante kerk aan de Hoofdstraat, die dateert van 1750, is door de kerkelijke gemeente van Capelle van meet af aan begraven. Opmerkelijk is echter dat daar de burgerlijke gemeente Capelle tussen de straat en de kerk zijn eigen begraafplaats had. Die is na de wet van 1829 nooit, zoals in Sprang wel gebeurde, verplaatst naar ergens buiten de bebouwde kom. Waarom is nooit duidelijk geworden. Op het oude gedeelte zijn een aantal imposante grafkelders bewaard gebleven. De kerkelijke gemeente van Capelle heeft recentelijk de oude burgerlijke begraafplaats aangekocht. Ze heeft bovendien een gedeelte van het kerkelijke gedeelte heringericht waarbij weliswaar de oorspronkelijke graven geruimd zijn, maar de nog intact zijnde grafstenen zijn gespaard en herplaatst op een ander gedeelte van het kerkhof. Op het heringerichte gedeelte vinden intussen weer begravingen plaats.

In de jaren '30 van de vorige eeuw raakte de begraafplaats rond de kerk vol en had de kerkelijke gemeente van Capelle plannen om een nieuwe begraafplaats aan te leggen in de Heistraat. Om verschillende redenen zijn de plannen overgenomen door de burgerlijke gemeente Sprang-Capelle en zo kon de nieuwe begraafplaats in 1941 in gebruik worden genomen. Op beide gemeentelijke begraafplaatsen wordt in de jaren '50 een identieke aula gebouwd met een klokkentorentje. De aangebrachte klokken zijn nooit gebruikt, omdat door de te zwakke constructie de aanwezigen in de aula zich bang maakten dat de klokkentoren het zou begeven. Ook van deze begraafplaats worden de nodige interessante grafstenen omschreven.

Het boek is bij de Heemkundevereniging Sprang-Capelle te koop voor € 20, - (exclusief eventuele verzendkosten). Voor meer informatie zie: www.heemkundesprangcapelle.nl

Wegwijs in de Bossche Sint-Jan

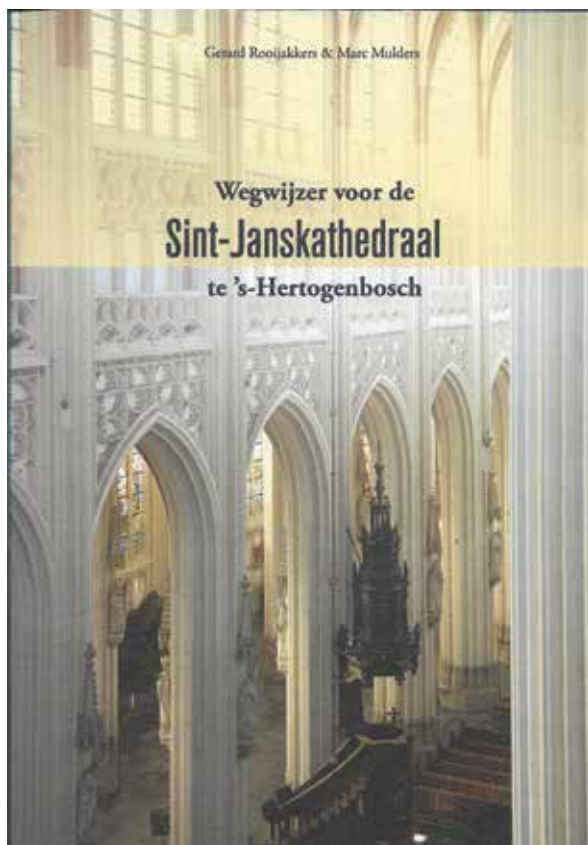
Een gids die in korte bewoordingen veel informatie geeft over wat de Sint-Jan in Den Bosch is en wat die prachtige gotische kerk aan springlevende bijzonderheden laat zien. Gerard Rooijackers schreef de Wegwijzer voor de Sint-Janskathedraal met foto's van Marc Mulders.

door Tjeu van Ras

Het Boschjaar 2016 is voor de Sint-Jan in Den Bosch een topjaar geworden. De Wonderlijke Klim heette het project waarbij bezoekers aan de buitenzijde van het gebouw tot op grote hoogtes zich konden vergapen aan al het wonderschone aan het kerkgebouw.

Een aparte ervaring om als het ware over het dak van de kerk te wandelen en de rijke versieringen van dichtbij te aanschouwen. Even wonderlijk als het interieur van de kerk, dat bij elk bezoek wel weer nog niet ontdekte 'geheimen' laat zien. Gerard Rooijackers legt in zijn 'Wegwijzer voor de Sint-Janskathedraal te 's-Hertogenbosch uit wat al die bijzondere beelden, afbeeldingen en voorwerpen in de kerk zijn.

Voor de bezoeker van de bisschopskerk is het een handzaam boekje. Het is een beschrijving van het ontstaan van de kerk, de functies van het interieur van de glas-in-loodramen tot de doopvont, de koorbanken en de preekstoel. Korte beschrijvingen met heel aardige weetjes in de vorm van vraag en antwoord.

Zoals over ketelmuziek en waarom de toren van de Sint-Jan niet bij de rest lijkt te behoren. Ook praktisch, zoals het verschil tussen een sage en een legende en wat de parasol op het koor betekent. In het boek wordt telkens met nummers verwezen naar een plattegrond achter in het boek.

Marc Mulders heeft de pracht en praal van de Sint-Jan mooi in beeld gebracht. Rooijackers beperkt zich niet tot alleen beschrijvingen van wat de bezoeker in de kerk aantreft. Hij schrijft ook over de legendarische verhalen over de bouw, over de geschiedenis en betekenis van de Zoete Moeder van 's-Hertogenbosch, de Illustre Lieve Vrouwe Broederschap en Jeroen Bosch en over de hoogtijdagen en volksgebruiken in de kerk. Bisschop Gerard de Korte heet vooraan in het boek alle bezoekers welkom, een welkom voor 'alle christenen én alle andere mensen'.

Wegwijzer voor de Sint-Janskathedraal te 's-Hertogenbosch is een uitgave van uitgeverij Veerhuis. Het boekje is te koop voor 9,95 euro in de Sint-Jan en via www.uitgeverijveerhuis.nl

65 Jaar Met Gansen Trou op USB-stick

Heemkundekring Onsenoort geeft sinds 1951 het heemkundeblad Met Gansen Trou uit. Inmiddels dus 65 jaargangen met maandelijks minimaal 16 pagina's informatie over heemkundige onderwerpen uit onze omgeving als lokale geschiedenis, archeologie, monumenten, genealogie, natuur en landschap en dialecten. Met daarbij nog enkele themanummers is de reeks uitgegroeid tot bijna 14.000 pagina's met een schat aan gegevens.

Bij de heemkundekring is nu een USB-stick verkrijgbaar. Deze bevat de volledige tekst en alle afbeeldingen uit de 65 jaargangen alsmede het bijbehorende repertorium. De stick bevat ook een zoekprogramma, waardoor 'op woord' gezocht kan worden. Door de stick te voorzien van twee aansluitingen, kan deze gebruikt worden op een desktop, een laptop, een tablet maar ook op een smartphone.

De stick is te bestellen door overmaking van €12,- (incl. verzendkosten) op banknummer NL19RABO0136504418 t.n.v. Heemkundekring Onsenoort te Nieuwkuijk o.v.v. MGT-stick. Wel uw adres vermelden!

De volgende Koerier

De volgende Koerier van Brabants Heem verschijnt in **juni 2017**.
Hebt u kopij voor dat nummer of onderwerpen voor de agenda, stuur die dan **vóór maandag 5 juni 2017** naar:
tjeuvanras@ziggo.nl of Kerkakkers 9, 5411 TN Zeeland (NBr).
Foto's en illustraties graag minimaal 1 MB groot in JPEG-formaat, los en dus niet in een tekstbestand geplaatst.

Indien van toepassing plaatsen we de teksten ook op de website van Brabants Heem, www.brabantsheem.nl en op Facebook: www.facebook.com/brabantsheem/

Agenda

- 22 mrt. regiobijeenkomst regio 9 te Zeeland
- 23 mrt. bestuursvergadering te Oirschot
- 12 apr. regiobijeenkomst regio 1 te Ossendrecht
- 12 apr. regiobijeenkomst regio 5 te Oud Turnhout
- 19 apr. regiobijeenkomst regio 10 te Bakel
- 20 apr. Raad van Aangesloten met aansluitend bestuursvergadering te Oirschot (aanvang 13.00 uur)
- 15 juni bestuursvergadering te Oirschot
- 29 juli Uitdag bestuur
- 07 sep. bestuursvergadering te Oirschot
- 19 okt. bestuursvergadering te Oirschot
- 30 nov. bestuursvergadering te Oirschot

Brabantse Heemdagen 2017:
donderdag 3 en vrijdag 4 augustus in Cranendonck
(Budel en Maarheeze c.a.)

Jubilea

43

19-03-2017	Hkk. Berchs Heem Berghem	25 jaar
27-03-2017	Hkk. Het Zuidkwartier Woensdrecht e.o.	40 jaar
11-05-2017	Hkk. Jan uten Houte Etten-Leur	70 jaar
12-05-2017	Hkk. Megen, Haren en Macharen Megen e.o.	25 jaar
01-07-2017	Hkk. Willem van Strijen Zevenbergen	60 jaar
22-09-2017	Hkk. Molenheide Gilze/Rijen	40 jaar
23-09-2017	Hkk. H.N. Ouwering Deurne	40 jaar
27-09-2017	Hkk. Op die Dungen Den Dungen	50 jaar
05-11-2017	Hkk. De Baronie van Cranendonck Budel	60 jaar
13-12-2017	Hkk. De Vlasselt Terheijden	40 jaar

Voor informatie over activiteiten, cursussen en scholing
zie: www.brabantsheem.nl

Op een speelse manier werden de deelnemers bij de Raad van Aangesloten nieuwe stijl betrokken bij het onderwerp van die dag. Een grote plastic bal was een van die originele activiteiten. Wie de bal vangt mag het zeggen. Het maakte in De Schakel in Gilze de tongen los. De middag resulteerde in tal van ideeën, waarmee heemkundekringen aan de slag kunnen. Het kan een aansporing zijn voor vele anderen om de volgende keer ook mee te doen. Dat kan op 20 april in Oirschot.

44

Brabants Heem is de ondersteunende organisatie voor 123 zelfstandige Brabantse heemkundekringen. De stichting organiseert in samenwerking met andere organisaties cursussen en studiedagen, zet netwerken op en geeft adviezen. Dat alles om de deskundigheid van de kringleden te bevorderen op alle terreinen waar dat nodig is. Verder stimuleert Brabants Heem nieuwe initiatieven en onderlinge samenwerking.

Website: www.brabantsheem.nl

Facebook: www.facebook.com/brabantsheem/

Uitgave: Brabants Heem, Postbus 1203, 5200BG 's-Hertogenbosch.

Eindredactie: Tjeu van Ras

Kopij sturen naar: tjeuvanras@ziggo.nl

Foto's: Naamsvermelding bij de foto, overige merendeels uit collecties van de heemkundekringen.

Ontwerp en Drukwerk: Koninklijke
Drukkerij Em. de Jong
Baarle-Nassau

Alle rechten voorbehouden. Niets in deze uitgave mag worden veelevoudigd of openbaar gemaakt, in welke vorm ook. Hetzij elektronisch dan wel mechanisch door fotokopieën, scans of opnamen. Tenzij met voorafgaande toestemming van de uitgever. De uitgever heeft er naar gestreefd om alle copyrights in deze uitgave te regelen. Wie meent alsnog rechten te kunnen doen gelden, wordt verzocht contact op te nemen.